

OCENE - POROČILA - ZAPISKI - GRADIVO

FRANCOSKA MONOGRAFIJA O BORISU PASTERNAKU

Michel Aucouturier: Un poète dans son temps: Boris Pasternak.
Pariz: Édition des Syrtes, 2015. 408 str.

Ruski pesnik in prozaist Boris Pasternak, prejemnik Nobelove nagrade za literaturo za leto 1958, ni deležen le permanentnega bralskega zanimanja, ampak tudi naraščajoče kritiške refleksije ruskega in svetovnega literarnega zgodovinarstva. To se usmerja v reinterpretacijo znanih in in odkrivanje skritih strani umetnikovega zapletenega življenja in dela. Tako je npr. moskovska založba Slovo v letih 2003–2005 pripravila kritično izdajo Pasternakovega dela v enajstih knjigah *Polnoe sobranie sočinenij. T I-XI*. Intenzivnega uredniškega zanimanja so bile deležne tudi zbirke dokumentarnih in epistolarnih tekstov, prevedene iz ruščine v svetovne jezike: npr. *Boris Pasternak: Family correspondance 1921-1960* (2010) in *Marina Tsvetaeva. Boris Pasternak. Correspondances 1922-1936* (2005). Med monografskimi obravnavami omenimo knjigo Dmitrija Bykova *Boris Pasternak* (2006), iz zadnjega obdobja pa publikacijo ruskega literarnega teoretika in verzologa B. M. Gasparova *Boris Pasternak: Po tu storonu poetiki (filosofija, muzyka, byt)* (2013), ki analizira glasbenost in celoten izrazni sistem ter semantiko pisateljeve poezije.

V neslovanskem kontekstu sta Pasternakova lirsko-filozofska poezija in avtobiografski značaj njegove proze najbolj odmevala v francoskem prostoru, kjer se je v predanega propagatorja in poznavalca njegovega dela razvil Michel Aucouturier, zaslužni profesor ruske literature na Sorboni IV in École Nationale Supérieure. Pariški slavist se je kot štipendist francoske vlade s Pasternakom osebno seznanil med svojim študijem v Sovjetski zvezi v petdesetih letih minulega stoletja; s strani oblasti zasledovanemu pesniku je celo pogumno poslal svoje verze in si pozneje z njim dopisoval. Mladega raziskovalca je ruski avantgardist očaral z imaginativno poetiko, dopolnjujočim se prepletom racionalnega razuma in čutne slikovitosti, utemeljene na komplementarni in zapleteni večplastnosti implicitnih konotacij. Prvo študijo o Pasternaku je napisal leta 1964, sledila je množica dokumentarističnih in interpretativnih razprav na osnovi dokumentov, ki so postali dostopni po pesnikovi smrti leta 1960, predvsem korespondenca in spomini sodobnikov. Leta 1990 je Aucouturier pripravil francosko izdajo Pasternakovih del. Izšla je pod naslovom *Oeuvres* (1990).

Vrhunec Aucouturierjevih »pasternakovskih« razprav je obsežna sintetična monografija *Un poète dans son temps: Boris Pasternak*. V enajstih tematsko profiliranih poglavjih je predstavil podroben zemljevid umetnikovih ključnih biografskih momentov in osvetlil filozofska ter umetniška izhodišča njegovega ustvarjanja ter jih umestil v časovni kontekst vzhodno- in srednje-

evropske avantgarde. Razprava je deloma prilagojena francoskemu prostoru v tem smislu, da tamkajšnji publiki približa (češkemu in ruskemu bralcu verjetno samoumevno) politično ozadje dogajanja v Rusiji in poznejši Sovjetski zvezi. Pojasni npr., da je tematski temelj Pasternakovih zgodnjih zbirk metaforična slika padca ruske monarhije in uvedbe nove družbene ureditve. Med temi zgodnjimi zbirkami izstopa *Sestra moja žizn* (1922), ki revolucijo slavi kot »boga«, ki je sestopil iz nebes na zemljo in pesniku odprl novo pot k poeziji in umetnosti. Aucouturier primerjalno spremlja tudi kompleksen in občudujoč Pasternakov odnos do M. Cvetajeve in predvsem do R. M. Rilkeja. Z rusko pesnico, živečo v praški emigraciji, ga povezuje iskanje skritih pomenov pesniške besede, imaginativna intuicija, zaradi katere sta sposobna po lirični bližnjici metaforično zblizati časovno in prostorsko oddaljene pojave. Pasternak in Rilke pa kljub nekaterim razhajanjem ostajata primer specifične povezave tradicij kontemplativne ruske metafizičnosti in zahodnoevropske racionalnosti, tj. povezanosti meditativne lirike z modernistično zahodnoevropsko prozo.

Kasneje, na prelomu dvajsetih in tridesetih let, se Pasternakova življenjska usoda in umetniška pot zapleteta. Usodno ga zaznamuje smrt prijatelja V. Majakovskega. Odraža se v lirski zbirki *Drugo rojstvo* (1932), ki kaže na željo po »požiganju mostov«. »Notranje izgnanstvo«, kot Aucouturier označi pisateljevo razmerje do sovjetskega režima, nastopi konec tridesetih let, na vrhuncu obdobja staliniističnega terorja. V monografiji je največja pozornost, logično, posvečena *Doktorju Živagu*, ki velja za največji ruski roman 20. stoletja in katerega avtentičnost simbolično spominja na avtorjevo tragično življenjsko zgodbo. Iz Zveze sovjetskih pisateljev izključeni Pasternak umre konec maja 1960 za pljučnim rakom, njegova smrt, ki jo z zamudo oznanijo v kurzivno zapisanih treh vrsticah v *Literarnem časopisu*, pa opozicijske intelektualce spodbudi k udeležbi na žalnem obredu, ki simbolično izrazi protest proti tedanjemu političnemu sistemu in nesvobodi.

Francoska monografija o Pasternaku je predvsem podroben biografski portret in v kulturni kontekst srednjeevropske ter ruske avantgarde integralno vpet literarnozgodovinski oris. Aucouturier razpravo rad popestri s kako zanimivostjo, spominom sodobnikov ali ustreznim fragmentom iz korespondence tistega časa. Publikacija pa ne odraža le raziskovalčevega dolgoletnega uredniškega dela z dokumenti in njegovega prav perfekcionističnega poznavanja zahodne in ruske slavistične produkcije o pisatelju, ampak tudi avtorjevo izkušnjo osebnih srečanj s Pasternakom ter poskusov prevajanja njegove poezije in proze. A tu ne gre le za emotivno vživetje ali za impresionistično, esejistično komentiranje. V primerjalnih interpretacijah, ki posvečajo posebno pozornost predvsem rusko-francoskemu družbenemu kontekstu, je razviden kritičen pogled na rusko intelektualno emigracijo, ki se je z novo politično situacijo spoprijemala tako, da je svoj nepraktični in trdovratni upor proti ideologijam izražala zlasti skozi umetnost. Francoskim bralcem približuje Aucouturier pisateljevo poetiko in filozofske ter umetniške vplive (kot sta simbolizem in futurizem) na naravo njegovih metaforičnih podob in posebnosti motivne strukture. Francoska slavistična publikacija je tako primer moderno zasnovane monografije, ki spaja popularizacijske namene s pristno znanstvenostjo.

Milena Nosková in Miloš Zelenka

Pedagoška fakulteta Južnočeške univerze v Čeških Budějovicah
zelenka@pf.jcu.cz
noskova@pf.jcu.cz